

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нің Дээди Советинин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

СССР-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНДЕН

Маймын 11-нч күнде Чернобыль АЭСке болгаш Чок-Кавыда черлерде девиэ кээрлерин, станция бекети, деон, транспорт оруктарын дезактивастар талзы-биле ажылдарын кылып күүсеткен. Чурттагга бажыңарын дезактивастарын белеткел ажылдарын кылып турар. Дөрткү энергия болгаш реакторлук салбырын бетон...

ХООРАЙДАШИЛЕН

СЭТА-ның тускай корреспондентилери Владимир Жук, Скв, Владимир Иткин, Лев Черненко оларын Чернобыльдан май 11-де дамыктады.

Бо репортжы бистер Чо-нобыльдан чорудуп тур бис. Вертолёт борбак борбак аор-гучуларын, элеватор шод-дильларын шал кырында кел-де берди. Чок-та чаа-ла моон ындаг чурктарын үрел-ген реакторну өжүрер, ону дүй төгөр дээр өрттенип тур-ган черге чедирип турган. Б-гун-даа авариянын эсер, ону уутокларын чаа-чаа мате-риалдары Чернобыльда кээр турар. Ээн аркан бажы-нарнын чымы-биле кудум-ларда тракторлар талжы-дынылып, чык машиналар өрттө-лө турар, оруктар а-дыгарында өрт машиналар тургулар. Кудумчулар бел-дирлеринде — репараторлар кеткен орук айткычылар бо-ла турар. Эске бүгү кижжир-мышак, олар ак өнүктү кам-галал комбинезон терлери.

Чыгыс сөө-биле чугаала-га, Чернобыльда чурттагга-ларын төгөр хоорайларын марката-ла болза, ол муз-лук, күчү, ашкыш, тайбын чоттой, ажылдап турар. Кижжирдеги күштү болаш аймаалыг күш-биле ийа недела ажат-венди иштинде чорудуп тур-дементиништан шымын ажа-ажылдап турар. Мында чык-комбинезон бола ажылдап-турар. Чернобыль АЭС-тиг катал ажылдап эгелээрин дугайында шипитер күзүн алдынар апар. Аймак чок чоруктун норма-кестерини иштелгенде дугаар чогуу хуусада станция ажылдап эгелээр болгаш ток-тү бээр апар.

Бистер АЭС-тиг күткө-лаз оон чок-кавында чери чазырт, оон амидарыг-күжүн эгелер чураттук бис. Ол чуртук кижжирде кээр мавар турары ол-дү.

Шынал-а, амидарыг бол-кайларга чорудула турар. Бистер Чернобыльдан «түп чоруп турар, эгелээр бир бажыңын дээкинини кырында шык улам көгөр-бис. Ол күштү кижжирде кээр мавар турары ол-дү.

Шабта демиселдин ав-риянын чедирер хоралыг тр-

КНЕВ ОБЛАСТЬ.

АНЫЯКТАР-БИЛЕ УЖУРАЖЫЛА

СЭКП обкомунун Поэти-тиг чырымышы бажың-нын уулу элдер Кызыл-адыктары болуп олурган. Комсомолдар, анык ажы-чарлар болгаш студенттер СЭКП-нин XXVII съездинде демсегил, СЭКП ТК-ның кежигүнүн калмакт, эр-тия обкомунун бирг секретары Г. Ч. Шарин-биле ужуражышкыга келгенер. Ужуражышкыга элдер каш министрларын болгаш ведомстволарын удурткуч-лары база олурган.

Ужуражышкынын ВЛКСМ обкомунун бирг секретары В. А. Кочергин айткан. Аныктар мурунгуа чүве чугаалаш, Г. Ч. Шарин СЭКП-нин XXVII съездин аныктынын, оон күзүл алган шипитерлерин ага-лын дегерген-биле чуга-лаан. Ленинни негелдиг байдалга болган коммуни-терин шуугулан эртер: уе-чаада бистин иштетиле-рин хажжидини түгелде-рин хажжиде аналгит көргөн болгаш 2000 чылаа чедир ону дүргелдире-оруктарын төгелген йм-кан. Ол удуз соргаларын шипитерлерин аныктар иштетиле-биле кижжир ужурут. Ийаңаң сээз аныктарын болгаш оон мурунгуа отраз комсомол-дун иштетиле болгаш миз-редиг чорун беделдер-улуг кижжигейн угулар-ган. Комсомолдун ортача-нын бурунгу шудур-ажылдап турары, аныкта-нын бөлүгү баштын болгаш...

ХҮЛЭЭЛГЕЗИНДЕН АЖЫР

«Сут-Хал» сөөлүзүн Кы-зыл-Тайга салбырында Тыва АССР-нин алдарыг маалыг Н. Ш. Саттун коламында 281 баш хайбак шудур тур кы-ашкан. Кызыл-Тайга шудур-«шудур» аныктары боткур, доруктуу. Мал-нын коламында 250 ишкү т-дир, аныктары оң-мечди. Он ийги беш чылын баш-тайгы чымыла Н. Сат төрүр чүе өшүкен 85 анык, ишкү бирүзүлү 750 грамм дүктү кыгып ачкын күзүлген. Ам бо хүнерде малчынын

Б. ОНДАР.

Часкы хову ажылдары МЕХАНИЗАТОРЛАРНЫҢ АМЫДЫРАЛ, КУЛЬТУРА ХАНДЫРЫЛГАЗЫ

Тараажы кижжи сагыш салышкын, кичээнге-биле бүргеткен турар ужулгун

Улуг-Хем районда трактор, хову тараагылар бо чыл-дыг часкы ажылдарын, эртер чыдар-биле деңизерге, элээн идекпейл чорудуп турар. Бис бо улаада шол-дерини чөмшчидерин дооскаш, үрелин чаштырылгын-че кирген механизаторларын амыдырал, культура аш-чөм хандырылгын сонургап көрүвүс.

«Улуг-Хем» совхозта Баян. Кол бригаданын тараажы-лары эки ажылдарын, дашта-нырыга таарымчалыг байдал-дарыг. Турлаага 45 кижжи хаара туттуган. Олар аалда-рыче канмай, бригада төвү-де хонуп ажылдап турар. Та-раажыларын чурттап турар өрөөлдер арыг-силги, кижжи бурунгу оруну арыг ак-чорганнарлыг, аржымылдыг. Хиремезин дээр орунар-ның сырткы-каптарын, по-лодальниктерин, ак-чорганна-рын Хайыракан сууга чүп эк-кеп турар.

Тракторист кижжи доозун-до, ууракаа чүгө караа кыла-нар болу бээр болгай. Чу-нар-бажыңын изиг сут чок болза, бир хонуп алыры безин берге. Ажыл-жиге ак сеткилдик болгаш, чунар, бажың чылдык-чызы Клар Кертикин ол ду-гайын эки билер. Бис оон чу-нар-бажыңыга душ соода, үш шакта, кижжи көрүвүс. Хеп уштур, кеттерин база чунар черлерин арыг болгаш элээн маңаа демселекел-вие. Шөверги демир-суугаа изиг сут бурунгийн, бусте-рин черин даштары көгөр-гөз берген чыгы.

Кыска дөм механизаторлар-га албан керек, ол уени бо бригадала шымарлыг кылдыр тургускан. Кызыл-булуңда жоомары жургаларын де-леп салган. «Шы», «Тувин-ская правда», «Комсомольская правда», «Тываның аныкты-ры» солундарын көтүз, столдарга салган каан. Колдунда чаа сөөлү дугаар-лар. Көсүк агитациядан хан-на паралады, агитхуудустар он-за ыладалыг, кичээнгеин ха-ра тудуп келер.

— Сергей Бавуу мээң акым-дыр — деп, бригаданың удуз-повары анык кыс Урана Ба-вуу биске чугаалады. Бри-гаданың мурунчалыгын дээр-дизин бижээш, биске би-рин турар. Мурунчалыгын аныг столга чөмшөр турар бис. Ол чүгө чөмшөрлө эвес, ахыл-ишчилерге дегерлээ чык турар. Бригаданың бригадир М. С. Малбык-оол механизатор-ларын амыдырал хандырыш, газына кичээнгеин болгаш пароболуктуң комсомол бе-лүгүн активин ол ажыга өрөөл алган ажыгыг, үле-герин болуп турар.

«Найрал» совхозтун Тер-езин бригаданың удуз повар Светлана Александровна Ка-пустина механизаторларын, суттагыларын яны бүр ас-сортиментин, амидыг кыл-дыр белеткен аш-чөм-биле чөмшөр турар. Ийаңаң сов-хоз бригадала, эвенелара ажыл-ишчилерге дегерлээ эр-тия, картофельди, капуста-ны, сметананы, эске-ла аш-чөм аймаан үзүлгелдире турар. Совхозтун бригадала-рынн столчаларында удуз-холодильниктерин, тускай шж-жамырларын тургускан.

Ийаңаң-даа, часкы сезон үзүлде бригадаларын амы-дырал хандырылгын, кул-туралг даштамылгын кич-ээнгеин салбас, ол аныктарын үзүлгелер боор, чоруктар чамык бригадаларда бар бо-луп артышкан. Оон кичээнге «УТКА 25 чылы» совхозтун Кара-Чыраа бригаданын ла-мааржыр. Кызыл-булуңу че-лар дери кылаан, ылаа стол-дарын кырында эрги, октаг-лапкан солун, сөөкүлдерден аңгыда, тү-дө чок. Дүң база — бүгү келген солунар чок болуп турар. Барактарга көргүзүп самбыраш шуут эр-гичерп калган, аныкта-лаа ону чазырт солунан. Никити, э-биле алырга, бригада те-

ле суггарылаан ол хуи бу-ру калбарган. Ам 100 га чери суггарган. Чадананын суу ол эвен Чөм-Мечик район-да инженерлг суггарыг си-стемалыг СЭКП-нин XXII съездин аттыг совхозтун суггарыг хуважыл ажылга турар. Ийаңаң-даа агаар-бой-дустун часкы калдыргалын ужуулаан сут кураларын ша-ла кызым. Оон хараа-был-кайла-а ажыл-агыйын сугга-рыла аргаларын суттун эл-бүрүн малчылаан. Чөпсө чүе болза «Октябрь 30 чыл» совхоз «Сигма» маркалыг чаа сугтар агрегалын салды ал-

ИНТЕНСИВТИГ АРГА-БИЛЕ

Чыстын хат когурумнут, соокумаар хүнери туражык, Сут-Хал районун «Октябрь 30 чылы» совхозтун инженер-лг суггарыг системалыг Кызыл-Хадын бригаданын шөмдеринде часкы чымыштыг ажыл хун бурдус калды-ышкан.

Ында үш эвен тус-тузунда ажыл хувааладыг ажылдап турар. Тараажы ишчилер чер ажылын интенсивтиг арга-биле чорударын өөрөнгөш, хоо-лун дүжүктүрүп беделдерин аргаларын ажитлап, мурун-чы дуражыларын шипитерин тургаш, үр-тугелдиг ажыл-

дарын шипитерлерин. Свет-лана Монгуштуң удуртканы ногажылар, эвенелар бот-ору-ла чарыгалыг арга-биле ажылдаарыне шилээш. Эвенелар култураларын 5 га (капустаны 3 га, огуретти 1 га) оон эске култураларын 1 га) черге тарым. Совхоз бо чы-лын ногажыларга 200 дөр-белчин метр шөлдүг теплицаны тудуп берип, ажылгала кыргып. Ында помидор, капуста расадларын өстүргөн. Эвенелар бир «Беларусь» тракторун бижжипкан. Суггарычлар эвенеларга 8 кижжи ажылдап турар. Хол-би-

лаарын шипитерлерин. Свет-лана Монгуштуң удуртканы ногажылар, эвенелар бот-ору-ла чарыгалыг арга-биле ажылдаарыне шилээш. Эвенелар култураларын 5 га (капустаны 3 га, огуретти 1 га) оон эске култураларын 1 га) черге тарым. Совхоз бо чы-лын ногажыларга 200 дөр-белчин метр шөлдүг теплицаны тудуп берип, ажылгала кыргып. Ында помидор, капуста расадларын өстүргөн. Эвенелар бир «Беларусь» тракторун бижжипкан. Суггарычлар эвенеларга 8 кижжи ажылдап турар. Хол-би-

ЭЖИНДИРИИШКИН ЭГЕЛЭЭН

бээр эжиндирип тургаш хы-нап көөр.

Бо каш хонуктарда Кызыл-Тайга эргелелин хөмшө-рин 14 баржаларын болгаш 2 «Заря» теплохоттун септел-дин бүрүн дооскаш эжиндирип чорупкан.

Септелгени канчаар чоруд-келгенин дугайында эл-ния механизин Юрий Михай-лович Черменевтен айтирары-выска ол мынчаар чугаалаа.

— Кышкы үеде ажык черге

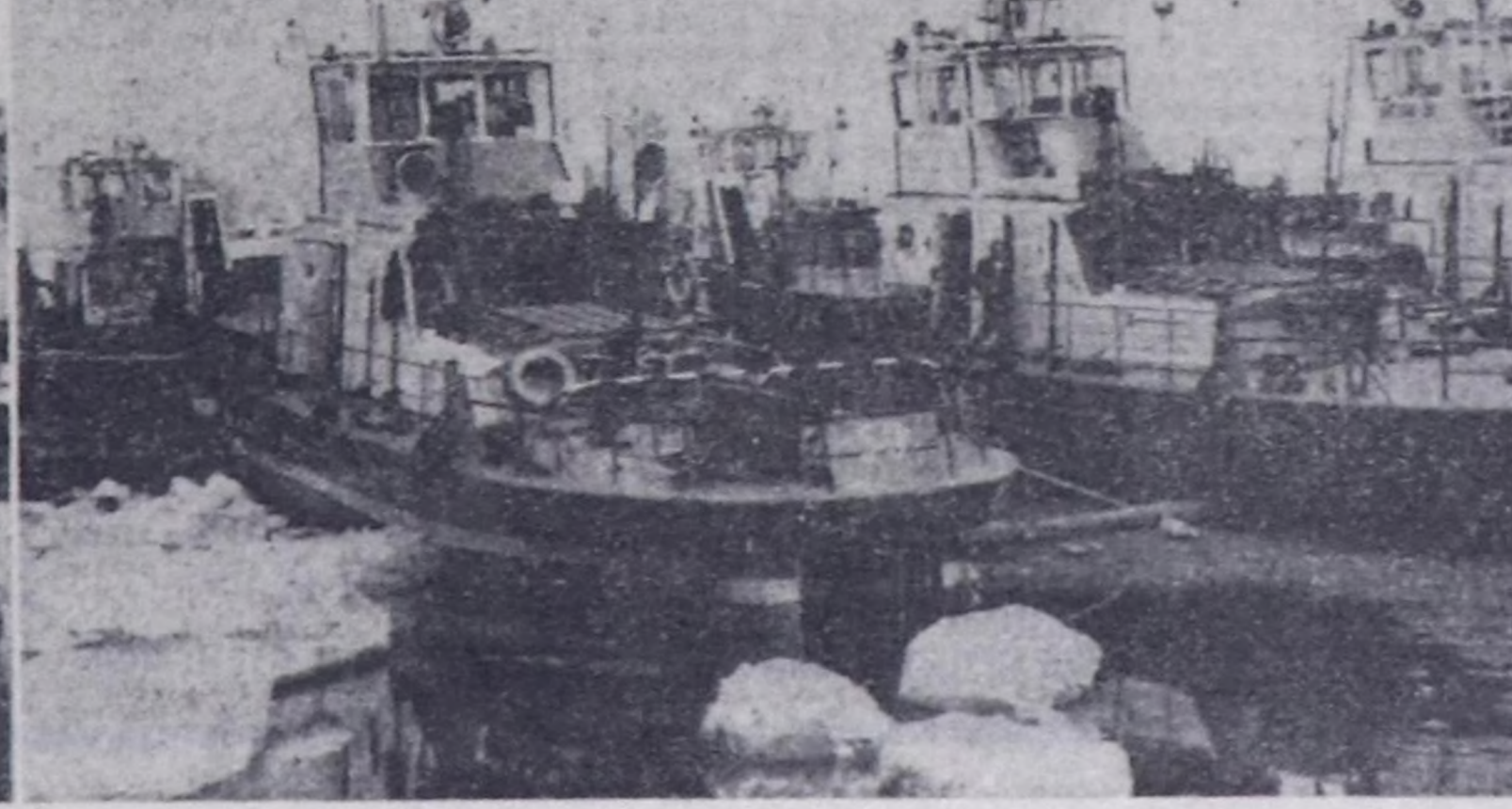
агаар-бойдустун экижээ-н-биле суулоор септээр бааза-ла ажил шудула. Чүе ажит кижжи эжиндирипкини ажа-дыла хаара туттуган. Кас-сир-матростар поваразын тарынын суулоорын арга-лап-аштап база-ла хүмөк-кестерини септелгенин чо-руткан.

«Заря» теплохоттарын болгаш баржаларын мото-рларын ужулгап, ону арылап, үзеп-чаап салт. Мотор беле-дир деп чүвени билеп алырга катал салгаш, сугга ийа-

Маймын 11-де, агаар-бой, дустун байламы таарымча чок турал-даа, Енисей парохот-воозун Кызыл-Тайга район эргел-елин хөмшө-рин септелгенин ажит-кып «Заря» теплохоттун экижээ-рини Бирбана, Саламга болгаш Токунуң эске-лаа чуртажыгын сууларынга чедиргенер. Дүң ыраккы районнуң пассажирлери Кы-зыл-Тайгага бо чылын бир-де дугаар сүг кыры-биле бөр-тарарын аян-чорум кылып келгенер.

Хөмшөр кынар-чээр мате-риалдарын ыраккы Токуга чедирбишаа, баштайгы салы-бадырл кээр-биле база чо-рупкан.

Сөөлү хүнерде Кызыл-Тайга

планыг онаалаларын күт-сеткен. Бо чылын план оор-даа удуз. Ону күсөдирге бы-жы сагыла-чурум, наймал-терек.

Оон бир толаргай чыкээ. Септелге үезинде экижээ бол-гаш септелге бригадалары-мымаккай ажылдап, Ийаңа-гы В. Н. Голубев, В. В. Ревин, Н. В. Волков дүң-чоруп суулоорун септелге-тин шынарлыг кылдыг, эжи-дир чорудурун шугулаан тургускан. Чүк сөөртүр бар-жаларын болгаш пассажир-лер дажылар теплохоттар-ын экижэжыры бүрүн тө-гелдирген. Олар тускай ве-редилгени база эртер.

Ол ыжаш Току баар ору-кта ушканы эртер-биле тус-кай экижэжы база бижыл-лаан. Улуг шипер Вик-тор Семенин Моастырыш, оон дуздалыгы Николай Петро-вич Шарингын, Владимир Васильев Девжен олар ба-за тускай өөргелгени эртер.

Енисей парохотвоозун Кызыл-Тайга район эргелелин хөмшө-рин ийги беш чыл-дыг биги чылын улааг онаалаларын күсөдир дээр боттарынын күжүн, билгени бээр дээрине бижүлү бар М. ӨЛЗЕВ-ОЛ.

ЧУРУКТАРДА: суулоор септээр бааза, «Заря» тепло-хоттун экижээ, Д. А. Ра-достов, Г. И. Зайцев, ажит-кып командин В. С. Петухов (салагы талачыгын).

В. КАРА-САЛДЫН фото-лары.

Тудугжуга сөс КОЛ ЧҮВЕ—ХАНДЫРЫЛГАДА Ынчан хүлээлгевисти ажыр күүседип шыдаар бис

Улус ажыл-агыйнын ко-адарынын бирээни — тудуг ажылы. Мен болум тудугта он ажыг чыл ажылдап кел-дим. Ол чылдарын дургун-зунда бистин тудугжу бонг-ламыс алгы заводчуң ко-тедьянык, авторуч техника-кумуун сургударынын чурттаар дөрт кээт общес-тизми, урутарын комсомол эмиселгенин, кыргынар ба-жыңын ийги корутуң, хоорайнын чөөн талаанында 70 аал чурттаар бажыңын, 280 урутар кирер ясли-садын, го-лооттарын 80 аал чурттаар бажыңын болгаш эске-лаа ор-ганизация, албан черлериниң тудугларын ажылгала кыр-ген. Холум-биле туткаа ба-жыңарын көрүп турарымга, өөрүчүг-даа, мунарарымга-лаа, өөрүрү чүмө чүл дээр, ол бажыңын өй-шанаага ажылгала киргененис. Му-нарарым чүе чүл дээрге ту-дуг материалдарын чедир-пеш-биле тудугу саагатын, чамык тудугларга чедир кылдымачын черлерин ка-ракка кестүп келири.

Моон бир толаргай чыкээ. Хоорайн спорт коммисси-онун эртерин 1985 чыла тудуп эгелээривиске, бистин бонг-ламын ажылдап комсомол-Оон чылдагыны чүп болган. Ийа дээрге спорт коммисси-онун талыкын эри болган.

Ам бо чылын март айда эгелер катал тудуп эгелээр бис. Он ай дургунулаа знаа турган тудуг чүе бо. ыро эвес ол дээрэ туткан болду-вүсэ, келер чылын ажыла-га кырында болуп турган.

Бо чылын бистин бригада-мыс 300 муң рубльдин тудуг ажылдарын шипитерип алыр үжүрүлү. Чүгө март айда 26 муң 200 рубльге тудуг ажылдарын шипитерип алыр тургаш, 37 муң 647 рубльге күтсеттис. Ону болуп көөрүмге, чылаа көрдүгөн план-ын күтсеттириниң аргам бар.

Ылымг турбурже тудугу материалдар-биле өй-шанаа тандырыл, аяаа хөргелгени-не машина-техника-биле тандырыла кошка. Ужур-болза спортук комплексти туду-тарны суургалыг ийи краан керек-турган. Ам чүгө кан-гыс бар. Моон мурунулаа те-левелдиз көрдүгөн бооза ийи краан дооскамаа турар ужурут. УМ-14 ол айткыры-ны бие турал-а, мынчага келер хандырыл турар.

Краан тургузарыгга тус-кай бижыштар чөк керек. Оун ам кылды белеткел ала-бис. УМ-14-түн устакот кы-чалыгын В. И. Смолян үш ай-тарын бөгүнге чедир шип-тирлеп шыдаады. Бисте ам

Бир эвес бистин бригада-мыс «Тыва тудуг» төст болгаш «Кызыл үзүлгү» тудуг эргелели чогуур матери-алдар-биле болгаш машина-техника-биле өй-шанаа хан-дырыл болза, 1986 чыла ал-ган социалистг хүлээлгевисти ажыр күсөдир болгаш спорт комплекзин келер чылын ажылгала киноротериниң аргам бар. Б. КОШКАР-ОЛ.

«Кызыл үзүлгү» тудуг эргелелин комплексти бри-гадазын бригадир.

Маймын 11-де, агаар-бой, дустун байламы таарымча чок турал-даа, Енисей парохот-воозун Кызыл-Тайга район эргел-елин хөмшө-рин септелгенин ажит-кып «Заря» теплохоттун экижээ-рини Бирбана, Саламга болгаш Токунуң эске-лаа чуртажыгын сууларынга чедиргенер. Дүң ыраккы районнуң пассажирлери Кы-зыл-Тайгага бо чылын бир-де дугаар сүг кыры-биле бөр-тарарын аян-чорум кылып келгенер.

Хөмшөр кынар-чээр мате-риалдарын ыраккы Токуга чедирбишаа, баштайгы салы-бадырл кээр-биле база чо-рупкан.

Сөөлү хүнерде Кызыл-Тайга

агаар-бойдустун экижээ-н-биле суулоор септээр бааза-ла ажил шудула. Чүе ажит кижжи эжиндирипкини ажа-дыла хаара туттуган. Кас-сир-матростар поваразын тарынын суулоорын арга-лап-аштап база-ла хүмөк-кестерини септелгенин чо-руткан.

«Заря» теплохоттарын болгаш баржаларын мото-рларын ужулгап, ону арылап, үзеп-чаап салт. Мотор беле-дир деп чүвени билеп алырга катал салгаш, сугга ийа-

Маймын 11-де, агаар-бой, дустун байламы таарымча чок турал-даа, Енисей парохот-воозун Кызыл-Тайга район эргел-елин хөмшө-рин септелгенин ажит-кып «Заря» теплохоттун экижээ-рини Бирбана, Саламга болгаш Токунуң эске-лаа чуртажыгын сууларынга чедиргенер. Дүң ыраккы районнуң пассажирлери Кы-зыл-Тайгага бо чылын бир-де дугаар сүг кыры-биле бөр-тарарын аян-чорум кылып келгенер.

Хөмшөр кынар-чээр мате-риалдарын ыраккы Токуга чедирбишаа, баштайгы салы-бадырл кээр-биле база чо-рупкан.

Сөөлү хүнерде Кызыл-Тайга

